

УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 3 від «12» червня 2020 року		Система управління якістю ХНПУ імені Г.С. Сковороди ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ Інвayронментальна економіка	ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Ю. Бойчук від «12» червня 2020 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНА ЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти	Першого (бакалаврського)
	<i>(назва рівня вищої освіти)</i>
галузі знань	05 Соціальні та поведінкові науки
	<i>(шифр і назва галузі знань)</i>
спеціальності	051 Економіка
	<i>(код і назва спеціальності)</i>
освітня програма	Економіка, управління та право
	<i>(шифр і назва)</i>

Шифр за навчальним планом ЦДВВС -1.44

Харків – 2020 рік

Розробники програми: *О. Мельникова* кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри економічної теорії, фінансів і
обліку ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рецензенти: *І. Сідельнікова* кандидат економічних наук,
професор кафедри економічної теорії, фінансів і
обліку ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Н. Шиловцева кандидат економічних наук,
професор кафедри міжнародного бізнесу та
економічної теорії ХНУ імені В.Н. Каразіна

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету
протокол № 10 від «10» червня 2020 року

Голова ради

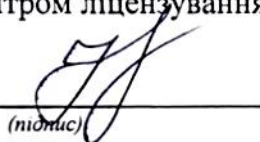
(В.О. Процевський)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено центром ліцензування, акредитації і контролю якості освіти

Директор

(І. Єсьман)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Пояснювальна записка

Програма *вибіркової* навчальної дисципліни *Інвайронментальна економіка* складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки* спеціальності *051 Економіка*.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Інвайронментальна економіка» є формування у студентів знань у сфері економіки і управління раціональним використанням природних ресурсів та охорони навколишнього середовища, наукового еколого-економічного світогляду і здатності до еколого-економічного мислення, вивчення соціально-економічних аспектів природокористування та природоохоронного законодавства, надбання практичних навичок в економічній оцінці природних ресурсів, ефективності впровадження природоохоронних заходів та оцінці економічних збитків, що виникають внаслідок забруднення довкілля.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Інвайронментальна економіка» є встановлення взаємозв'язків між екосистемами, соціальними спільнотами й економічними системами, визначення умов, що забезпечують стійкий стан і прогресивний розвиток усіх цих систем, характеристика існуючих протиріч між потребами соціально-економічного розвитку і можливостями екосистем; оцінка природних ресурсів і пошук економічних механізмів досягнення раціональнішого їх використання; визначення можливих шляхів підвищення еколого-економічної ефективності господарської діяльності підприємств; визначення джерел забезпечення фінансової реалізації інвестиційно-інноваційних проектів екологічного спрямування; формування механізмів управління природоохоронною діяльністю господарюючих суб'єктів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності**:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність до креативного та критичного мислення.

ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12. Здатність свідомо та соціально-відповідально діяти на основі етичних міркувань.

ФК 1. Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікро- та макрорівні.

ФК 4. Здатність описувати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних та прикладних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ФК 5. Розуміння основних особливостей сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

ФК 11. Здатність використовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування економічних рішень.

ФК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

ФК 14. Здатність проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, стану функціональних підсистем підприємств, організацій та установ.

Передумови вивчення дисципліни - знання, отримані при вивченні таких дисциплін: політекономії, мікроекономіки, макроекономіки, безпеки існування людини у навколишньому середовищі, регіональної економіки, статистики, економіки галузевих ринків та аналізу господарської діяльності.

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання:**

ПРН 2. Демонструвати стійке розуміння принципів економічної науки, особливостей функціонування економічних систем.

ПРН 3. Використовувати аналітичний та методичний інструментарій для розуміння логіки прийняття господарчих рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 5. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

ПРН 9. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 12. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 14. Виконувати дослідження за встановленим замовленням.

ПРН 18. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах.

ПРН 22. Демонструвати вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПРН 25. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних мотивів, поваги до різноманіття думок, індивідуальних та міжкультурних відмінностей людей.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Основи економіки довкілля і природних ресурсів.

Тема 1.1. Інвайронментальна економіка як навчальна дисципліна.

Визначення інвайронментальної економіки. Основні засади взаємозв'язку економіки та екології. Сутність економіки природних ресурсів, економіки забруднення, економіки природовідновлення. Принципи природокористування інвайронментальної економіки.

Природні фактори в економічній системі. Класифікація природних факторів. Природні умови. Поняття антропогенного впливу. Класифікація процесів впливу на природу. Види господарських суб'єктів, які формують економічні відносини щодо природних факторів. Функції природних факторів. Особливості виконання природними факторами економічних, соціальних, екологічних, фізіологічних функцій.

Екологічна рівновага та фактори її встановлення. Класифікація екологічних змін.

Тема 1.2. Природні ресурси як фактор соціально-економічного розвитку.

Поняття та класифікація природних ресурсів. Поняття та сутність економічних оцінок природних ресурсів. Принципи використання та роль природних ресурсів у суспільному розвитку.

Методи економічної оцінки природних ресурсів. Витратний підхід до економічної оцінки природних факторів. Результатний підхід до економічної оцінки природних факторів. Показники для економічної оцінки земельних ресурсів. Показники для економічної оцінки родовищ корисних копалин. Показники для економічної оцінки лісових ресурсів. Показники для економічної оцінки водних ресурсів. Показники для економічної оцінки рекреаційних ресурсів.

Тема 1.3. Еколого-економічні показники та статистика навколишнього середовища і природних ресурсів.

Сутність еколого-економічної оцінки та ставки. Доцільність використання еколого-економічних оцінок у системі ринкових відносин. Економічні відносини між основними господарчими суб'єктами щодо використання природних факторів. Місце і роль економічних

інструментів у господарському механізмі. Визначення і характеристика функцій ціни за ресурси. Визначення і характеристика функцій економічних вигід. Визначення і характеристика функцій перерозподільних платежів.

Форми еколого-економічних інструментів. Поняття форми еколого-економічних інструментів. Зміст та сфери застосування еколого-економічних інструментів. Податкові еколого-економічні інструменти. Специфіка еколого-економічного інструменту грант. Специфіка і поле дії прямих цінових механізмів для вирішення екологічних проблем. Страхування як еколого-економічний інструмент.

Принципи формування і механізми дії еколого-економічних інструментів. Визначення і характеристика ролі еколого-економічних інструментів. Механізми реалізації еколого-економічних інструментів. Еколого-економічні інструменти за природою впливу на інтереси господарчих суб'єктів. Методичні підходи для встановлення ставок для реалізації еколого-економічних інструментів. Принципи впливу на ключові групи економічних суб'єктів, що застосовуються при реалізації еколого-економічних інструментів.

Тема 1.4. Оцінка економічного збитку від порушення середовища.

Визначення економічного збитку від порушення довкілля. Природа економічного збитку. Складові еколого-економічного збитку. Вартісний аналіз формування еколого-економічного збитку. Складові еколого-економічного збитку відносно формування вартості суспільного продукту.

Методи оцінки збитку від порушення довкілля. Фактори, що формують величину еколого-економічного збитку. Визначення дії фактора часу. Базові методи обліку еколого-економічного збитку.

Екологічна ціна економічних благ. Екологічна ціна виробництва і споживання продукту. Вплив життєвого циклу продукту на екологічну ціну. Практичне використання оцінки еколого-економічних збитків.

Модуль 2. Еколого-економічне моделювання та проектування розвитку господарсько-виробничих систем.

Тема 2.1. Екологічна стабільність і концепція сталого розвитку.

Екологічна стабільність. Поняття екологічної стійкості. Індекс екологічної стійкості. Показники індексу екологічної ефективності. Основні напрямки досягнення екологічної стійкості.

Екологізація економіки. Концепція сталого розвитку як концепція існування людства в 21-му сторіччі. Пріоритетні напрями економічної політики з позиції концепції сталого розвитку. Здобутки і потенціал України. Правове забезпечення і стратегія сталого розвитку в Україні.

Економічний механізм забезпечення сталого розвитку. Неокласичний підхід громадського передбачення. Громадська продуктивна односторонність. Пріоритетні напрями розвитку екологічного прямування.

Тема 2.2. Економіко-екологічне регулювання економічних систем.

Екологічне регулювання економіки регіонів. Масштабна криза та економічне зростання. Екологічні ресурси як інноваційні джерела зростання. Конкурентні переваги регіонів України. Інвестиційний клімат регіонів України та його залежність від екологічного регулювання.

Макроекономічне регулювання природних факторів. Присвоєння природних ресурсів та форми власності на природні ресурси. Механізми природоохоронної та природоресурсної діяльності країни. Екологічні механізми відтворення природних ресурсів в Україні. Вітчизняні промислові біотехнології відновлення природно-відтворених ресурсів.

Екологічний менеджмент. Економічне зростання і споживча культура. Зростання виробничих можливостей і глобальна економічна криза.

Тема 2.3. Концепція платного природокористування.

Основи платного природокористування. Впровадження платного природокористування у світі і в Україні. Позитивні та негативні погляди на платне природокористування. Система

платного природокористування в Україні. Компоненти системи платного природокористування.

Система оплати за використання природних ресурсів. Система платежів за землю в Україні. Система зборів за надра в Україні. Система плати за водні ресурси в Україні. Система плати за лісові ресурси в Україні. Компоненти системи плати за тваринний світ в Україні. Компоненти системи плати за рослинний світ в Україні.

Платежі за порушення природного середовища. Компоненти системи платежів за порушення природного середовища. Система платежів за забруднення атмосферного повітря. Система платежів за забруднення водних ресурсів. Система платежів за розміщення відходів.

Тема 2.4. Механізм управління раціональним використанням природних ресурсів та охороною довкілля.

Економічні методи управління раціональним природокористуванням. Класифікація підходів до економічної оцінки природних ресурсів і встановлення розмірів плати за їхнє використання. Види платежів за ресурси.

Економічне стимулювання раціонального використання природних ресурсів. Позитивні та негативні мотивації. Податкова політика держави. Функції плати за псування природних ресурсів. Екологічна експертиза якості продукції.

Економічний механізм охорони і раціонального використання природних ресурсів. Елементи економічного механізму управління природокористуванням. Планування раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля. Напрямки економічного механізму управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища.

3. Засоби діагностики успішності навчання

Система контролю та оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти, враховує як аудиторну діяльність студентів, так і їх самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань. Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться в наступних формах: оцінювання знань студента під час навчальних занять (опитування, тестування, розрахунки показників та побудова графіків та діаграм на основі статистичних даних); Оцінка виконаних завдань для самостійної роботи, захисту доповідей з опрацьованих самостійно студентом питань та проблем; оцінка виконання індивідуального завдання за критерієм відповідності роботи змісту, ілюстративності, комплексності і завершеності дослідження; проведення поточного модульного контролю; проведення підсумкового заліку.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Рекомендовані джерела

Базові

1. Данилишин Б. М. Економіка природокористування: Підручник. / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.

2. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник / за заг. ред. П. Т. Бубенка; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 280 с.

3. Інвайронментальна економіка: навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.030501 "Економічна теорія" / О. М. Кліменко, М. А. Машченко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 176 с.

4. Макарова Н. С. Економіка природокористування: Навч. посіб. / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 322 с.

5. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник. – 3-тє вид., випр. і доповн. / Л. Г. Мельник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 367 с.

Допоміжні

1. Економічна оцінка природного багатства України: [монографія] / за заг. ред. акад. НАН України, д.е.н., проф. С. І. Пирожкова, акад. НААН України, д.е.н., проф., М. А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАНУ, 2015. – 396 с.

2. Економіка природокористування та управління природоохоронною діяльністю: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук С. В. Князя. – Львів: Видавництво Львівської політехніки,

2014. – 372 с.

3. Земельний вісник України // Електронний журнал. URL: <http://zemvisnuk.com.ua/>
4. Капіталізація природних ресурсів / [за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М. А. Хвесика]. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 268 с.
5. Сельський В. Екологія і економіка природокористування : навч. посіб. / В. Сельський. - Івано-Франківськ : Вид-во ПНУ ім. В. Стефаніка, 2010. - 695 с.
6. Фінансово-економічний механізм управління територіальними природно-господарськими комплексами /за заг. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. – 528 с.

6. Додаткові ресурси

1. Закон України «Про екологічну експертизу» від 09.02.1995 № 45/95-ВР.
2. Закон України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку». URL: <http://www.mns.gov.ua/laws/-laws/nuclear /92.htm>.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/1264-12>.
4. Земельний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14#Text>